

Alt setir síni sjónsku spor — og gongdin setir krøv til orku

Millum júl og nýggjár viðgjörði yvirfriðingarnevndin frágreiðingina um ársins skanningina, ið VKI, Vandkvalitetsinstituttet, gjørdi seinasta summer í tveimum umföllum.

Fríggjadagin kl. 16 kunngjörði yvirfriðingarnevndin úrskurðin í dómhúsinum. Nógv fólk var samankomið — umhvørvisfólk, umboð fyri SEV og fjølmiðlarnar — tá formaðurin í yvirfriðingarnevndini, Jógvan Andreassen, læs niðurstøðuna hjá nevndini upp. Og yvirfriðingarnevndin gav loyvi til nógv umrøddu vatnorkubýggingina við Eiðisvatn. Annars noktaði friðingarnevndin fyri Eysturoyar sýslu SEV at gera vatnorkuverk við Eiðisvatn.

Í niðurstøðu síni viðger yvirfriðingarnevndin árin og avleiðingar av vatnorkuútbýggingini við Eiðisvatn og setir nakrar treytir, ið SEV skal treyta sær at halda.

Niðurstøðan hjá yvirfriðingarnevndini er henda:

Friðingarnevndin fyri Eysturoyar sýslu hevur viðgjørt málið í síni heild umfatandi øll 4 byggistig, men vegna tess at Føroya Landsstýri bert hevur givið loyvi til at fara undir 1. og 3. byggistig verður umsóknin av yvirfriðingarnevndini bert viðgjörd samsvarandi.

Vit liva í einum samfelagi, har stórar útbýggingar eru farnar fram og framvegis fara fram. Nýggj virki verða sett á stovn, sehtús og onnur hús verða bygd. Alt hetta saman við vega- og havnagerð og grótbrotum setir síni sjónsku spor á náttúru og umhvørvi. Harafturat setir henda gongd stór krøv til orkutørvin í samfelagnum, herundir tørvin á el-megi. Eisini framleiðslan av hesi orku setir spor á náttúru og umhvørvi, og tað uttan mun til hvussu framleiðslan av orkuni fer fram.

Onnur verk stórir ávirkan

Tað er metingin hjá yvirfriðingarnevndini, at t.d. bygging av kola- og ella dieselverkem í stóran stíl kemur at fáa álvarsligari

ávirkan á náttúru og umhvørvi enn ein skilagóð útbýgging av vatnorku. Við skilagóðari útbýgging verður ikki bert hugsað um, hvar ein útbýgging fer fram, men eisini á hvønn hátt, soleiðis at ikki bert verður hugsað um at fáa mest møgulega orku úr einum ávisum øki, men útbýggingin eigur at fara fram á ein slíkan hátt, at hon skaðar náttúru og umhvørvi sum minst.

Olja má koma skipaflothanum til góðar

Tað er fært fram í tí kjaki, hetta mál hevur elvt til, at útbýggingin av vatnorkuuni bert loysir ein part av okkara orkutørvi, og tað sjálvt um vatnorkan varð útbýgd í so stóran mun, at øll el-megin her á landi varð framleidd úr vatnorku. Rætt er hetta, men ø má í hesum sambandi fast í huga, at skuldi olja, t.d. úr Eirikar, uppfatur, er tað umráðandi, at tann oljan, sum fæst, kemur skipaflothanum til góðar, og at orkutørvurin á landi verður noktaður á annan hátt.

Vakurt og stórbært landslag

Landslagið í norðara parti av Eysturoyinni er vakurt, stórbært og sermerkt. Yvirfriðingarnevndin er tí samd við friðingarnevndina um, at tað er umfatað av grein 4, stk. 2, í náttúrufriðingarlógini, og at umrøddu arbeiði ikki kunnu setast í verk uttan loyvi frá friðingarmyndugleikunum.

Havast má í huga, at landslagið gjøgnum tíðirnar er stórliga ávirkað av mannahond — kráir, ból og torvskurður. Tað er í sjálvum sær tí einki ónatúrligt, at landslagið, har vit liva og virka í dag,

eisini verður ávirkað av okkum. Men fyrr sum nú má galda, at væl verður farið um, og tey tiltøk, sum verða gjørd, eru neyðug fyri samfelagið sum heild.

Broytir ikki náttúruna nóg — javna vatnstøðu

Hvat tí ætlaðu útbýggingini av Eiðisvatni viðvíkur, so heldur yvirfriðingarnevndin ikki, at árið á náttúruna á staðnum sum heild verður so stórt og broyrt hana í so stóran mun, at umsóknin eigur at verða noktað. Kortini kemur útbýggingin at fáa so munandi árin á vatnið og livið í tí, at tað eigur at verða álagt SEV at miðja ímóti at halda eina so javna vatnstøðu sum gjørligt, javnber viðmerkingarnar hjá VKI um avleiðingarnar fyri botngróðurin, um vatnstøðan verður broytt við meira enn 3—4 m. Eftir hvat er upplýst undir viðgerðini av málinum er tað eisini av týðningi fyri SEV at halda vatnstøðuna so høga og javna sum gjørligt.

Skulu skapa gýtingarmøguleikar — og gjalda rannsóknir

Harumframt eigur tað at verða álagt SEV at skapa soleiðis fyri, at nýggir gýtingarmøguleikar verða skaptir fyri vatnasilini í staðin fyri teir, sum fara fyri skeyti. Útreiðslurnar av hesum eigur SEV at bera, tí yvirfriðingarnevndin er av teirri áskoðan, at tað eigur at vera ein meginregla, at tann, sum ger broytingar í náttúruni, ber kostnaðin av tiltøkum til at bota um avleiðingarnar av hesum broytingum.

Eisini eigur tað at verða álagt SEV at bera kost-

naðin av fornfrøðilgum rannsóknum við Argisá, og eigur hetta lendi ikki at verða sett undir vatn, fyrr enn hesar rannsóknir eru gjørdar.

Ikki avleiðingar fyri náttúruna

Hvat ánum viðvíkur metir yvirfriðingarnevndin, at avkvettingin av teimum av 1. byggistigi umfataðu fær ikki stórar avleiðingar á náttúruna í Sundalagnum. Lendið er soleiðis háttáð, at tað bert er í áarfari, at stórvægis sæst til áirnar, og tá fara tær helst framvegis at siggjast væl kortini. Burtursæð frá einum petti beint niðan fyri byrgingarnar fer avkvettingin heldur ikki at fáa stórvægis avleiðingar fyri plantu- og djóralivið í ánum, javnber álitið hjá VKI. Sambært álitið er tað bert Trogará, sum sjósil møguleiga leita niðan í fyri at gýta. Um hetta er so, eigur tað at verða álagt SEV at bera kostnaðin av tiltøkum at bota um avleiðingarnar av útbýggingini hesum viðvíkjandi.

Munandi avleiðingar fyri Stóra

Hvat teimum av 3. byggistigi umfataðu ánum viðvíkur metir yvirfriðingarnevndin, at útbýggingin bert fær munandi avleiðingar fyri Stóra í Funningi. Hetta er sambært VKI serstakliga galdandi fyri sjósilini. Harafturat kemur, at Stóra rennur mitt gjøgnum Funningsbygd, og er hetta einasta á av týðningi í bygdini. Yvirfriðingarnevndin heldur tað vera skeið at taka so at siga alt vatnið úr Stóra, og tað eigur tí at verða álagt SEV at syrgja fyri, at áin altíð hevur eina hóskaði vatnføring.

Ikki avleiðingar fyri Skálafjørðin

Yvirfriðingarnevndin metir ikki, at 3. byggistigi av ætlaðu útbýggingini fær nakrar avleiðingar fyri Skálafjørðin og neyvan munandi avleiðingar fyri Funningsfjørð heldur, javnber VKI. Viðvíkjandi Funningsfjørði eiga tó, sum skotið upp av VKI, framhaldandi at verða gjørdar kanningar av teimum livfrøðilgum viðurskiiftum í fjørðinum, og eigur SEV at bera kostnaðin av hesum kanningum.

Yvirfriðingarnevndin metir ikki at útbýggingin kemur at fáa munandi árin á viðurskiiftini í Sundalagnum, javnber VKI og ummælið frá Fiskirannsóknarstovuni.

Niðurstøðan hjá yvirfriðingarnevndini er so statt, at loyvi eigur at vera givið til 1. og 3. byggistigi av ætlaðu vatnorkuútbýggingini undir niðan fyri nevndu treytum.

Treytirnar

Tað verður ásett:

Loyvi verður givið el-felagnum SEV at fara undir gerð av vatnorkustøð sunnan fyri Brimnes, gerð av tveimum byrgingum við Eiðisvatn, gerð av bergholi norður til Djúpadal og suður til Stóra norðan fyri Norðskála (1. byggistigi), gerð av bergholi eystanfyri frá umleið Eysturoyartunnellini og haðani til Stóra, berghol-veitir frá Stóra til Fremru og Uttaru Dalsá, berghol frá Stóra til Eiðisvatn (3. byggistigi) og berghol frá teimum ymiskum ánum niður í høvuðsbergholini alt sambært skitsuprojekt dagfest 5.2.1979 frá Højgaard & Schultz og »Revideret Redegørelse» dagfest 20.7.1981 frá sama felag undir hesum treytum:

1. Bygningar, byrgingar, vegir og annað, sum sæst, eiga at verða gjørd á ein hátt, sum fellur so væl inn í landslagið sum gjørligt.
2. SEV átekur sær at bera so í bandi, at vatnstøðan í Eiðisvatni aftaná útbýggingina broytist minst møgulegt.
3. Lendið við Argisá verður ikki sett undir vatn fyrr enn fornfrøðilgar rannsóknir eru gjørdar. SEV ber kostnaðin av hesum rannsóknum.
4. Álagt verður SEV at skapa nýggjar gýtingarmøguleikar fyri vatnasilini í Eiðisvatni í samráð við Fiskirannsóknarstovuna og Føroya Silaveiðufelag. Møguligar ósemjur verða at avgera av friðingarnevndini fyri Eysturoyar sýslu við kærurætti til yvirfriðingarnevndina, ið hevur endaligu avgerðina.
5. Álagt verður SEV, um tað visir seg, at gýtingarmøguleikar hjá sjósilum í Trogará fara fyri skeyti, at gera tiltøk til at bota um hetta í samráð við Fiskirannsóknarstovuna og Føroya Silaveiðufelag. Møguligar ósemjur verða at avgera av friðingarnevndini fyri Eysturoyar sýslu við kærurætti til yvirfriðingarnevndina, ið hevur endaligu avgerðina.
6. Álagt verður SEV at syrgja fyri at Stóra í Funningi framyvir fær eina hóskaði vatnføring sambært reglum, sum verða ásett av friðingarmyndugleikunum.
7. Um kortini gýtingarmøguleikarnir hjá sjósilum í Stóra % Funningi fara fyri skeyti er sama galdandi sum fyri Trogará.
8. Álagt verður SEV at bera kostnaðin av framhaldandi livfrøðilgum kanningum av Funningsfjørði.

J. Andreassen
Janus Kamban
Jóannes Rasmussen
Arne Thorsteinsson
Róland Lenvig